

SOLVA

INTERGEMEENTELJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

AALST STATIEPLEN

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

13 – 17 September 2010

Klinkenborg S., De Maeyer W. en Cherretté B.

ARCHEOLOGIE – RAPPORT 15

Colofon

Project:

Archeologisch onderzoek
Opgraving
Aalst Statieplein (10-AAL-SP)

Opdrachtgever/Bouwheer:

Stad Aalst
Grote Markt 3
9300 Aalst

Uitvoerder:

SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Zuid III, Industrielaan 18
9320 Aalst (Erembodegem)

Sigrid Klinkenborg (projectarcheologe – vergunninghouder)
Wouter De Maeyer (projectarcheoloog)
Bart Cherretté (coördinatie)

Wetenschappelijke ondersteuning:

/

Termijn:

13 - 17 september 2010

SOLVA

Afbeelding voorblad: detail uit het plan van Aalst van Guiccardini

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	3
1. Inleiding	4
1.1 Algemene gegevensfiche	4
1.2 Aanleiding van het onderzoek.....	4
1.3 Doelstelling van het onderzoek.....	4
1.4 Opbouw van het verslag	5
2. Algemeen	6
2.1 Geografische en bodemkundige situering	6
2.2 Historische situering en historiek van het archeologisch onderzoek in de binnenstad	6
2.2.1 Onderzoek op het tracé van de stadsomwallingen.....	6
2.2.2 Onderzoek in de omgeving van het Statieplein	7
3. Het archeologisch onderzoek	9
3.1 Methodologie	9
3.3 Resultaten (Fig. 5).....	9
4. Besluit	13
5. Bibliografie	14
6. Bijlagen	16

1. INLEIDING

1.1 Algemene gegevensfiche

Opgraving X	Prospectie ☐
Vergunningsnummer:	2010/296
Datum aanvraag:	19 augustus 2010
Naam aanvrager:	Sigrid Klinkenberg
Naam site:	Aalst – Statieplein (10-AAL-SP)

Site:	Aalst Statieplein 2010
Code van de site:	10-AAL-SP
Type onderzoek:	Opgraving
Plaats:	Aalst, Statieplein
Kadaster:	Afdeling Aalst, Sec. C, openbaar domein
Vergunningsnummer:	2010/296
Vergunninghouder:	Sigrid Klinkenberg
Datum aanvraag:	19 augustus 2010
Opdrachtgever:	Stad Aalst Grote Markt 3, 9300 Aalst
Uitvoerder:	Intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA, Industrielaan 18 Zuid III, 9320 Aalst (Erembodegem)
Archeologen:	B. Cherretté, W. De Maeyer en S. Klinkenberg
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Termijn:	13 - 17 september 2010
Methode:	Opgraving

1.2 Aanleiding van het onderzoek

In het kader van het Masterplan Stationsomgeving Aalst zijn op diverse plaatsen van de Stationswijk herinrichtings- en verfraaiingswerken aan de gang. Op het Statieplein wordt ondermeer voorzien in de heraanleg van de pleinbedekking en rioleringswerken. De werken gebeuren in twee fasen. In een eerste fase worden aan de zuidzijde van het plein collectorwerken uitgevoerd, die hun aansluiting vinden op de eerder aangelegde collectoren in de Albert Liénartstraat. Bij deze werkzaamheden zal een archeologisch relevante zone worden aangesneden. De stad wenst te anticiperen op eventuele vondstmeldingen tijdens de werken, die de latere werkzaamheden zouden kunnen vertragen en gaf dan ook de opdracht aan archeologen van SOLVA om de meest relevante zone voorafgaand aan de werken te onderzoeken.

1.3 Doelstelling van het onderzoek

Daar de geplande werkzaamheden de mogelijk aanwezige archeologische sporen zouden vergraven, is dit onderzoek een opgraving met als voornaamste doelstelling het registreren en recupereren van het archeologisch bodemarchief alvorens het verdwijnt.

De werken vinden bovendien plaats in een archeologisch relevante zone. In het kader van de werken in de A. Liénartstraat voerde het VIOE eind 2006 een archeologisch onderzoek uit op het tracé van de werken, op drie plaatsen in de straat. De argumentatie voor dat onderzoek¹ vormt meteen ook de argumentatie voor de geplande archeologische opgravingen op het Statieplein. We herhalen de voornaamste elementen.

Aanwezigheid van de vroegmiddeleeuwse Ursmaruskapel

Het Statieplein is gelegen net buiten de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Iconografische en geschreven bronnen situeren in deze zone de oudste bidplaats van de stad. Op deze terreinen, oorspronkelijk eigendom van de abdij van Lobbes, zou in de 8ste eeuw de *Cella St. Ursuari* opgericht worden. De Kapellestraat (heden: Zwarte Zusterstraat), de straat die vanuit het centrum van de stad naar de voormalige Kapellepoort liep en zo de verbinding maakt tussen de stad en de vroegmiddeleeuwse kapel, verwijst nog naar deze kapel.

De kapel groeit uit tot een klooster, dat in de loop der eeuwen meerdere malen wordt vernield en vervolgens heropgebouwd. In de tweede helft van de 15de eeuw zou de kapel, na een zoveelste vernieling, worden geslecht. Desondanks staat ze nog afgebeeld op enkele 16de-eeuwse kaarten.

Pestkerkhof

Vanaf de late middeleeuwen doet de zone buiten de Kapellepoort dienst als pestkerkhof. Wellicht zal de zone aan het Statieplein zich niet op het voormalig pestkerkhof situeren, ook al gelet op de aanwezigheid van een bastion in deze zone (zie hieronder).

Bastion

Tijdens het onderzoek in de A. Liénartstraat kon in de sleuf aan de zijde van het Statieplein de aanzet van de laat-16de-eeuwse bastiongracht aangetroffen worden. Het onderzoek op het Statieplein kan de ligging van het bastion verder in kaart brengen.

Archeologisch onderzoek op het Statieplein, in de zone het dichtst aansluitend bij de Albert Liénartstraat, zou dan ook heel wat waardevolle en aanvullende informatie over deze elementen in de Aalsterse stadsontwikkeling kunnen opleveren.

1.4 Opbouw van het verslag

Hoofdstuk 2 plaatst het Statieplein te Aalst respectievelijk in een geografisch/bodemkundige en een historische context. Ook de reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken in de onmiddellijke omgeving komen hierin aan bod. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie en de resultaten van het onderzoek. In het daarop volgende deel, hoofdstuk 4, volgt een algemene conclusie en in hoofdstuk 5 worden een korte nabeschuiving en enkele aanbevelingen gegeven. Hierna volgt een bibliografie en een reeks bijlagen.

1.5 Dankwoord

Vooreerst willen we alle partners bij dit project bedanken voor de vlotte samenwerking:

In de eerste plaats is dit Stad Aalst en de Stedelijke Diensten.

Verder gaat onze dank ook uit naar Jan Moens (VIOE) op wiens expertise we mochten beroep doen.

---

¹ De Groote K. & Moens J., 2007, pp 44-45

2. ALGEMEEN

2.1 Geografische en bodemkundige situering

Figuur 1: Situering van Aalst.

Aalst is gelegen in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen (Fig. 1) en bevindt zich in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender.

Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van Aalst.²

Tijdens het onderzoek werd vastgesteld dat de moederbodem bestaat uit zandleem.

2.2 Historische situering en historiek van het archeologisch onderzoek in de binnenstad³

Sinds het begin van de jaren '90 wordt in de historische binnenstad van Aalst op systematische wijze archeologisch onderzoek gevoerd.

De archeologische activiteiten te Aalst hebben steeds veel aandacht opgebracht voor de middeleeuwse stadsontwikkeling. Dit onderzoek naar het ontstaan en de (pre)stedelijke ontwikkeling van Aalst wordt omkaderd door het hypothetisch model dat destijds door Dirk Callebaut werd opgesteld, op basis van een confrontatie van historische, cartografische en toponymische bronnen.⁴ Volgens dit model ontwikkelde zich rond een Karolingische curtis een prestedelijke kern die in de volle middeleeuwen omwijd werd. Deze in oorsprong D-vormige omwalling die aansloot op de Dender, zou volgens het model van Callebaut op een bepaald ogenblik naar het zuiden toe uitgebreid worden. Deze uitbreiding, parallel aan de Dender, heeft de Pontstraat als centrale as. Vermoedelijk ten laatste in het eerste kwart van de 13^e eeuw zou de stad nogmaals uitbreiden. Het zou tenslotte nog tot de negentiende eeuw duren vooraleer Aalst buiten deze laatmiddeleeuwse omwalling zou uitgroeien.

Callebaut gaf zelf rond dezelfde periode het startsein voor archeologisch onderzoek in Aalst, wat meteen de mogelijkheid bood het hypothetische model te toetsen aan de archeologische gegevens.⁵ In de jaren die hierop volgden, is dit thema een belangrijk aandachtspunt gebleven bij diverse onderzoeken die in de Aalsterse binnenstad werden gevoerd.

2.2.1 Onderzoek op het tracé van de stadsomwallingen

De eerste (prestedelijke) omwalling kon inmiddels op diverse plaatsen gedocumenteerd worden. In dit verband vermelden we de archeologische waarnemingen in het huis 'Stad van Antwerpen' (Sluierstraatje)⁶, de waarnemingen bij de aanleg van de Burchtparking in de Pontstraat (1993), de waarnemingen verricht op het Sint-Jozefscollege bij de bouw van de schoolbibliotheek (1993) en het gerichte onderzoek op het

---

² In't Ven en De Clercq 2005, pp. 21-23

³ Voor een uitgebreide samenvatting: Bartholomieux, B. & Cherretté, B. 2010

⁴ Callebaut 1983a

⁵ Callebaut 1983b en 1983c

⁶ De Swaef & Pieters, 1989

noordelijk deel van de speelplaats van hetzelfde college het daaropvolgende jaar (1994).⁷ Tijdens de heraanleg van de Kerkstraat (1998) kon ook daar het tracé van de stadsomwalling bevestigd worden, aan de hand van boringen.⁸ Het noordelijke tracé van de omwalling kon enkele jaren later door boringen voor het eerst geduid worden ter hoogte van de Molenstraat.⁹ Verder kon zeer recent nog aan de zuidzijde van de speelplaats van het Sint-Jozefscollege, naar aanleiding van bouwwerkzaamheden, een gericht onderzoek plaatsvinden. Dit gebeurde ter hoogte van de schoolvleugel die de Klapstraat flankiert.¹⁰

Tijdens deze onderzoeken kon niet alleen het tracé van de eerste omwalling en de opbouw ervan geregistreerd worden, het onderzoek leverde ook informatie op over het landgebruik en occupatie voorafgaand aan de aanleg van deze eerste omwalling.

In 2008 kon onderzoek gevoerd worden in de Louis D'Haeseleerstraat (voorheen: Hoogstraat) waar volgens het model van Callebaut de prestedelijke omwalling in zuidelijke richting zou uitgebreid zijn, parallel aan de Dender.¹¹ Indicaties voor een omwalling (op één of andere wijze) werden binnen de onderzochte zone echter niet aangetroffen.

De tweede, laatmiddeleeuwse stadsomwalling werd tot nog toe slechts op twee plaatsen geattesteerd. Een eerste maal in 2006 bij het onderzoek in de Albert Liénartstraat (cfr. infra) en vervolgens in 2009 met het onderzoek van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en de postmiddeleeuwse bastionnering op het Vredeplein.¹²

2.2.2 Onderzoek in de omgeving van het Statieplein

Eind 2006 vond voor de eerste maal een onderzoek plaats in de buurt van het tracé van de tweede, laatmiddeleeuwse, stadsomwalling. In de Albert Liénartstraat kon in de meest zuidelijke sleuf de buitenrand van de gracht van deze omwalling geregistreerd worden. De rest van het onderzoek, naar het statieplein toe, valt dus te situeren buiten de stadsomwalling. In de meest noordelijke sleuf van het onderzoek, het dichtst bij het stationsplein, werd de binnenrand van de latere, 16de-eeuwse bastionsgracht aangetroffen.

Naast belangrijke informatie in verband met de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en de 16de-eeuwse bastionsgracht, bood het onderzoek in de Albert Liénartstraat tevens de mogelijkheid om de iconografische en geschreven bronnen te toetsen op hun betrouwbaarheid. In de as van de Albert Liénartstraat wordt immers de oudste bidplaats van de stad gesitueerd. Deze Sint-Ursmaruskapel zou in de 8ste eeuw opgericht zijn op gronden van de abdij van Lobbes en uitgroeien tot een Benedictijnenklooster. Volgens de zeer beperkte historische bronnen wordt het kloosterdomein in de loop der eeuwen verschillende malen verwoest.

Het is echter niet duidelijk wanneer het complex definitief opgegeven wordt. Op de 16de-eeuwse stadsplattegronden van Van Deventer (Fig. 2) en van Guiccardini (Fig. 4) staat de Sint Ursmaruskapel alleszins nog steeds afgebeeld, terwijl ze op het plan van Braun en Hoogenbergh, (Fig. 3) eveneens uit de 16de eeuw, ontbreekt. Tijdens het onderzoek werd geen rechtsreeks bewijs aangetroffen voor het bestaan van een kapel op die plaats. Eén aangetroffen kistbegrafing wordt op basis van de relatieve chronologie voorzichtig in verband gebracht met de laatmiddeleeuwse fase van het klooster.

---

⁷ De Grootte & Moens, 1994; De Grootte & Moens, 1995a; De Grootte & Moens, 1995b

⁸ De Grootte & Moens, 1999c

⁹ Moens, De Block & De Grootte, 2002

¹⁰ De Grootte, Ameels & Moens, 2009

¹¹ De Grootte & Moens, 2009

¹² Bartholomieux, B. & Cherretté, B. 2010

Fig. 2: Jacob van Deventer

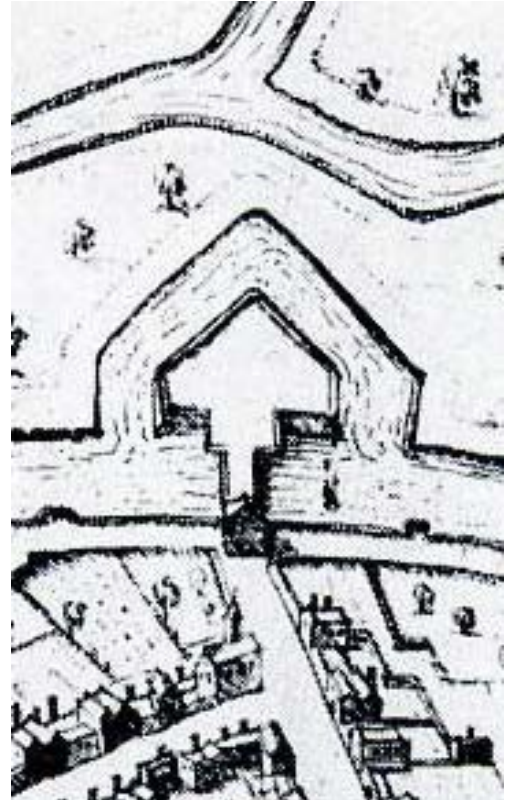

Fig. 3: Braun en Hoogenbergh

Fig. 4: Guiccardini

Uit de historische bronnen is eveneens geweten dat deze zone vanaf de late middeleeuwen de functie van pestkerkhof vervult, waarbij er tot in het begin van de 19de eeuw begraven wordt. Enkele aangetroffen begravingen lijken het bestaan van dit kerkhof dan ook te bevestigen.

Tenslotte werd tijdens dit onderzoek ook een Romeinse greppel aangetroffen, vermoedelijk daterend uit de 2de of 3de eeuw.

3. HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

3.1 Methodologie

Vanaf de hoek met de Albert Liénartstraat tot de hoek met de André Sierensstraat werd ter hoogte van de geplande rioleringswerken een zone voor archeologisch onderzoek afgebakend. De breedte van de onderzoekszone beperkt zich tot de zone noodzakelijk voor de rioleringswerken (vlak van ca. 25m lengte bij ca. 5m breedte). De heraanleg van het plein zelf komt wegens de geringe afgraving niet in aanmerking voor onderzoek.

De wijze waarop het archeologisch onderzoek op het Statieplein diende te verlopen, werd bepaald door verschillende factoren en gebeurde in nauw overleg met alle betrokken instanties. Om het verloop van de geplande werken niet te hinderen besliste het stadsbestuur om de opgravingen voorafgaand aan de overige werkzaamheden te laten starten, met name op 13 september 2010. De opgraving nam een week in beslag.

Voor het terreinwerk in Aalst voorzag SOLVA twee archeologen en één technisch assistent. Het machinale afgraven van de pleinbedekking en het verdiepen tot op het gewenste archeologische niveau geschiedde steeds onder begeleiding van de archeologen. Het bekomen vlak werd vervolgens schoongemaakt en gefotografeerd, de verschillende sporen aangeduid en het verkregen grondplan ingetekend op schaal 1/50. Dit alles met vermelding van voldoende dieptes van de sporen en het grondvlak. Alle sporen kregen een uitvoerige beschrijving, indien mogelijk met vermelding van hun onderlinge relaties. Om meer duidelijkheid te bieden naar interpretatie toe, werden bepaalde sporen gecoupeerd en indien aangewezen bemonsterd. Elke coupe werd schoongemaakt, gefotografeerd, afgelijnd, ingetekend op schaal 1/20 en beschreven. Vondsten werden steeds gerecupereerd.

Elk spoor of onderdeel van een spoor (bijvoorbeeld bij verschillende opvullingslaagjes) krijgt op het grondplan een individueel spoornummer. Per grondplan wordt telkens opnieuw genummerd en hetzelfde geldt voor profielen en coupes. Er wordt, voor zover mogelijk, genummerd van jong naar oud. Een spoornummer bestaat uit de verwijzing naar de zone, naar het grondplan en vervolgens uit een individueel nummer. Zo wordt bijvoorbeeld naar kuil met nummer 5, in zone I en op grondplan A verwezen als I/A/5. Wanneer we de coupe van dezelfde kuil zouden bekijken en deze kuil bijvoorbeeld blijkt te bestaan uit twee verschillende opvullingslaagjes dan krijgen deze lagen respectievelijk de spoornummers I/A/5/AB/1 en I/A/5/AB/2. Het spreekt voor zich dat kuil I/A/5 in grondplan en de opvullingslaagjes I/A/5/AB/1 en I/A/5/AB/2 in coupe tot dezelfde context behoren, want ze behoren tot dezelfde kuil. Sporen die tot eenzelfde context behoren krijgen dan ook eenzelfde contextnummer, namelijk het eerste spoornummer dat tot deze context behoort. In het geval van de aangehaalde kuil wordt het contextnummer dus I/A/5.

3.3 Resultaten (Fig. 5)

Het archeologisch onderzoek op het Statieplein leverde geen bijkomende gegevens op over de stadsomwalling of de Sint-Ursmaruskapel en het latere klooster. Wel kon informatie vergaard worden over de oorspronkelijke opbouw van het terrein en de ophoging en nivellering ervan bij de aanleg van het huidige plein in de 19de eeuw.

Uit de opgraving blijkt dat het terrein gelegen is op een kleine steilrand van de Dender (Afb. 1). Deze daalt vanaf het zuidwesten naar het noordoosten sterk af van 7,11 m TAW (boring 6) naar 2,79 m TAW (boring

Afb. 1: Zicht op de steilrand

1) over een afstand van net geen 20 meter. Hij verdween geleidelijk uit het landschap door opvulling met colluvium en/of alluvium. Verondersteld kan worden dat ook de mens een handje heeft geholpen bij het dempen van deze depressie. Dit proces heeft minstens plaatsgevonden tot in de 14de eeuw. Getuigen hiervan zijn enkele scherven in rood aardewerk. Op deze afzettingen ontstond een grasland, op het terrein te herkennen als een sterk humeuze band. Ook hier is nog steeds een helling van het zuidwesten naar het noordoosten waarneembaar alhoewel dit veel minder uitgesproken is (van 7,71 m TAW naar 7,29 m TAW). Het gebied blijft bestaan als grasland, tot in de 19de eeuw het huidige Statieplein werd aangelegd. Op dat ogenblik wordt het terrein opgehoogd met ca. 1m40. Het is in dit pakket dat enkele scherven Romeins aardewerk zijn aangetroffen. Het gaat om een randfragment van een dolium (Fig. 5: 2) en één van een kommetje in terra sigillata (Fig. 5: 1). Het terra sigillata fragment betreft type Dragendorf 18, een bord met een gebogen wand, een druppelvormige rand en een standvoet. Het fragment vertoont sporen van secundaire verbranding en is vermoedelijk van Zuid-Gallische oorsprong. Op basis van de vorm kan een datering in de 1ste eeuw n.C. tot de eerste helft van de 2de eeuw n.C. vermoed worden.¹³ De tweede scherf betreft een doliumrand met brede, horizontale, naar binnen gerichte rand: Gose 358/Stuart 147/Liberchies type 3. Het is het type dat het meest wordt aangetroffen in Noord-Gallië en dit vooral in de 1ste en 2^{de}

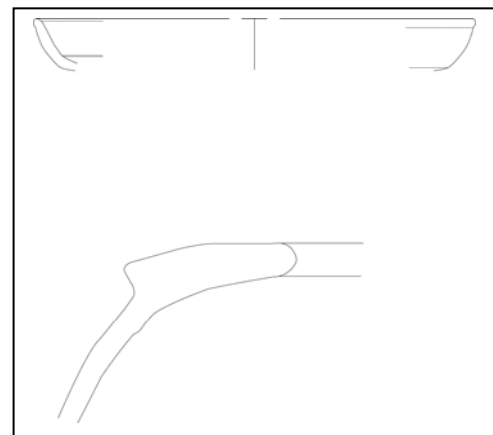

Fig. 5: 1. Terra sigillata kommetje, 2. Dolium (schaal 1/3)

¹³ Webster, 1996, p 32

eeuw n.C.¹⁴ Beide fragmenten kunnen wijzen op een Romeinse aanwezigheid in de onmiddellijke omgeving, iets wat ook al in 2006 werd vastgesteld tijdens de opgravingen in de Albert Liénartstraat.

---

¹⁴ Gose, 1950, p 31; Vermeulen, 1992, p 95

STATIEPLEIN

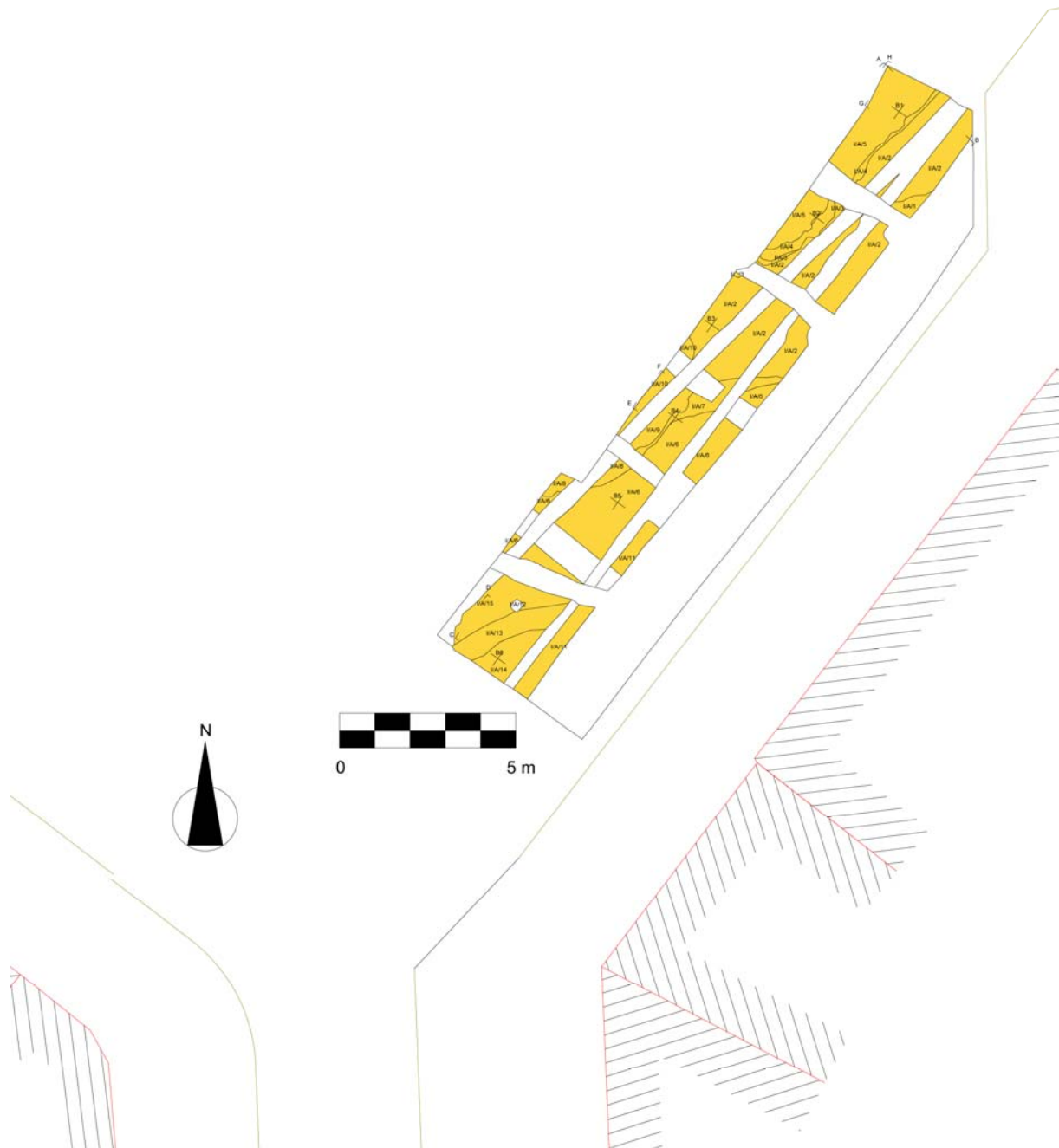

Fig. 6: grondplan van de opgraving

4. BESLUIT

Het archeologisch onderzoek op het Statieplein bracht geen archeologische sporen aan het licht. Wel kon worden vastgesteld dat er zich op deze plaats een steilrand van de Dender bevond, die gedempt raakte. Op deze opvulling was lange tijd een grasland aanwezig. Bij de aanleg van het Statieplein in de 19de eeuw werd dit terrein opgehoogd.

Het ontbreken van archeologische sporen die mogelijk verband houden met de vroegmiddeleeuwse kapel of het volmiddeleeuwse klooster doen het vermoeden rijzen dat de oudste bidplaats van de stad niet ter hoogte van het Statieplein te situeren is. Dit gegeven, gecombineerd met de historische kaarten en de resultaten van het onderzoek in de Albert Liénartstraat, lijken er eerder op te wijzen dat deze bidplaats zich ter hoogte van het midden van de Albert Liénartstraat bevond.

5. BIBLIOGRAFIE

- Bartholomieux, B. & Cherretté, B.** 2010, "Aalst Vredeplein. Archeologisch onderzoek. April-juni 2009.", *Archeologie Rapport 9*.
- Callebaut, D.** 1983a, "De topografische groei van Aalst of hoe een Zelfhof een gebastioneerde stad werd", *Miscellanea Archaeologica in honorem H. Roosens, Archaeologia Belgica 255*, pp. 227-249.
- Callebaut, D.** 1983b, "Het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal te Aalst", *Archaeologica, Conspectus MCMLXXXII 253*, pp. 91-95.
- Callebaut, D.** 1983c, "Het Oud-Hospitaal te Aalst (O.-VI.)", *Archaeologia Mediaevalis 6*, pp. 42.
- De Grootte, K., Ameels, V. & Moens, J.** 2009, "Merovingische bewoning onder de speelplaats van het Sint-Jozefcollege", *Jong & Oud, Tijdschrift van de Oud-Leerlingenbond van het Sint-Jozefcollege te Aalst*, jg. 53, 219, pp. 29-30.
- De Grootte, K. & Moens, J.** 1994, "Noodonderzoek in de oudste stadskern van Aalst (O.-VI.)", *Archaeologia Mediaevalis, 17*, pp. 62-63.
- De Grootte, K. & Moens, J.** 1995a, "De Oudste stadsversterking van Aalst (prov. Oost-Vlaanderen)", *Archeologie in Vlaanderen IV*, pp. 95-148.
- De Grootte, K. & Moens, J.** 1995b, "De oudste stadswal van Aalst (O.-VI.)", *Archaeologia Mediaevalis 18*, pp. 50-51.
- De Grootte, K. & Moens, J.** 1999c, "Sporen van de oudste stadswal in de Kerkstraat te Aalst", *Archaeologia Mediaevalis 22*, pp. 53.
- De Grootte, K. & Moens, J.** 2007, "Buiten de Kapellepoort van de stad Aalst. Archeologisch onderzoek in de Albert Liénartstraat (O.-VI.)", *Archaeologia Mediaevalis, 30*, pp. 44-45.
- De Grootte, K. & Moens, J.** 2009, "Archeologisch onderzoek in de Louis D' Haeseleerstraat te Aalst. Een test voor het ontwikkelingsmodel van de stad (O.-VI.)", *Archaeologia Mediaevalis 32*, pp. 120-122.
- De Swaef, W. & Pieters, M.** 1989, "Het Huis "De stad van Antwerpen" te Aalst.", *Het Land van Aalst, 41*, pp. 67-76.
- Gose, E.** 1950, *Gefässtypen der römischen Keramik im Rheinland*, Kevelaer.
- In't Ven, I. & De Clercq, W.** 2005, *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, Brussel.
- Moens, J., De Block, A. & De Grootte, K.** 2002, "Het noordelijk tracé van de oudste stadswal van Aalst (O.-VI.)", *Archaeologia Mediaevalis, 25*, pp. 72-73.
- Vermeulen, F.** 1992, *Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventaris en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek*, Gent, Archeologische Inventaris Vlaanderen, Buitengewone reeks, 1.

Webster, P. 1996, *Roman Samian Pottery in Britain*, York (CBA Practical Handbook in Archaeology, 13).

6. BIJLAGEN

6.1 Boringen

Boring 1: start op TAW: +6,60 m

0 – 30 cm: leem, groenig grijs

30 – 113 cm: kleiig leem, donker groenig grijs, spikkels baksteen

113 – 137 cm: licht zandige leem, donker grijzig bruin homogeen, weinig takjes

137 – 166 cm: licht zandige leem, donker grijzig bruin en groenig grijs, mangaan en kalkspikkels

166 – 195 cm: gelaagd zandig en lemig, licht groenig grijs en bruin, takjes en kalkspikkels

195 – 381 cm: zandleem, licht blauwig grijs, kalkspikkels en takjes

381 – 400 cm: zandige zandleem, geoxideerd, lichtbruin (vermoedelijk moederbodem)

Boring 2: start op TAW: +7,88 m

0 – 51 cm: zie grondplan

51 – 61 cm: humeus, zwartbruin, oude graslandhorizon

61 – 80 cm: leem, groenig grijs

Boring 3: start op TAW: +7,90 m

0 – 43 cm: zie grondplan

43 – 53 cm: humeus, zwartbruin, oude graslandhorizon

53 – 115 cm: zandleem, grijzig groen

115 – 178 cm: zandleem, donker bruinig grijsn leisteen- en baksteenbrokjes

Boring 4: start op TAW: +7,88 m

0 – 36 cm: zie grondplan

36 – 48 cm: humeus, zwartbruin, oude graslandhorizon

48 – 86 cm: zandleem, licht groenig grijs

86 – 110 cm: zandleem, donkergrijs, baksteenspikkels

Boring 5: start op TAW: +7,96 m

0 – 44 cm: zie grondplan

44 – 54 cm: humeus, zwartbruin, oude graslandhorizon

54 – 107 cm: zandleem, licht groenig grijs

107 – 167 cm: zandleem met baksteenbrokjes, veenbrokjes, kalkmortelbrokjes

Boring 6: start op TAW: +7,86 m

0-15 cm: zie grondplan

15 – 25 cm: humeus, zwartbruin, oude graslandhorizon

25 – 75 cm: zandleem, licht groenig grijs, baksteenspikkels

75 – 90 cm: zandleem, gelig bruin (moederbodem)